

Автор статті:
Юлія Золотуха,
магістрантка
Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
володарка Гран-Прі I ступеня

Науковий керівник:
Надія Павлівна Павлик,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ В УКРАЇНІ

Варто зазначити, що в ході дослідження наукової літератури з питання функціонування системи соціального захисту, нами було виділено декілька дефініцій поняття «соціальний захист» з метою подальшого виділення критеріїв оцінювання його ефективності щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Соціальний захист – це система державних гарантій для реалізації прав громадян на працю і допомогу на час безробіття; на підтримання життєвого рівня через перегляд мінімальних розмірів основних соціальних гарантій за умов зростання цін на споживчі товари і послуги; на надання державної допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим громадянам і сім'ям, які виховують дітей; на матеріальне забезпечення при досягненні пенсійного віку, при тимчасовій або постійній втраті працездатності, втраті годувальника тощо. Певні особливості має соціальний захист окремих категорій громадян: військовослужбовців, інвалідів, державних службовців, ветеранів війни і праці, потерпілих від катастрофи на Чорнобильській АЕС, тощо [2].

Соціальний захист – це ефективні засоби, що дають змогу впровадити необхідний рівень солідарності між особами, які отримують доходи, та особами, котрі їх не мають через вік, стан здоров'я та неможливість знайти роботу [3].

Якщо говорити про зміст та сутність соціального захисту дітей-сиріт в Україні, вважаємо за доцільне охарактеризувати суб'єктів соціального захисту, основні завдання та методи соціально-педагогічної діяльності, що покладаються на державні служби у справах дітей щодо забезпечення повноцінного життя та гармонійного розвитку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; критерії ефективності соціального захисту щодо вказаної категорії.

Варто зазначити, що заходи соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, гарантуються, забезпечуються та охороняються державою.

Законодавство України про соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, складається з: Конституції України, Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування» та інших законодавчих актів, що регулюють правовідносини, пов'язані з наданням матеріальної, соціальної та правової допомоги дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, а також особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

В Україні існує розгалужена мережа державних органів, на яких покладено обов'язок піклуватися про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема: служби у справах дітей, органи опіки та піклування, органи освіти та науки, управління (відділи) у справах молоді та спорту, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді й інші. Основною метою діяльності таких центрів є створення соціальних умов для життєдіяльності, гармонійного й різнобічного розвитку дітей і молоді, захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб [1].

Головними завданнями соціального захисту дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків визначено:

- створення умов для фізичного, розумового та духовного розвитку дитини;
- розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка та піклування, створення дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей);
- організація роботи з питань захисту особистих та майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
- активізація профілактичної роботи щодо запобігання правопорушенням у дитячому середовищі;
- зменшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
- розвиток творчого потенціалу дітей, підтримка обдарованих дітей;
- організація та здійснення разом з іншими структурними підрозділами райдержадміністрації, кримінальної міліції у справах дітей заходів щодо виявлення причин та умов, що спричиняють дитячу бездоглядність, вжиття негайних заходів щодо їх усунення;
- формування та поповнення банку даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які підлягають усиновленню, дітей, котрі опинились у складних життєвих обставинах;

- ведення обліку всиновлених дітей, дітей під опікою (піклуванням), дітей, які виховуються дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім'ях, в державних дитячих закладах;
- ведення банку даних сімей потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;
- розширення мережі дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей, підготовка документів, які необхідні для їх створення, призначення соціальної допомоги та грошового забезпечення;
- здійснення контролю за умовами утримання, навчання, виховання усиновлених дітей, дітей, над якими встановлено опіку (піклування), взятих у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу [4].

Варто також зазначити, що система соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на державному рівні в Україні була розроблена нами та представлена наступним чином:

1. Система соціального страхування:

- ✓ мінімальне матеріальне забезпечення витрат на харчування, одяг та взуття (фінансується через Фонд соціального страхування);
- ✓ житлове забезпечення на рівні, не нижчому за встановлені в Житловому кодексі України (реалізується за допомогою комунального та державного резервів);
- ✓ житлове забезпечення дітей після завершення терміну державної опіки у спеціалізованих закладах, якщо вони не мають власного житла (реалізується за допомогою комунального та державного резервів);
- ✓ забезпечення гарантованого першого робочого місця (реалізується за допомогою Фонду зайнятості);
- ✓ разова мінімальна державна фінансова допомога при закінченні дітьми закладу опіки (фінансується через Фонд соціального страхування);
- ✓ мінімальне щомісячне утримання дітей за умови навчання їх у вищих навчальних закладах (фінансується через Фонд соціального страхування).

2. Універсальні моделі соціальної допомоги:

- ✓ мінімальне медичне обслуговування (фінансується через місцеві та державні бюджети);
- ✓ пільгові умови при вступі до професійно-технічних вищих навчальних закладів (фінансується через державний бюджет).

3. Система адресних соціальних допомог:

- ✓ Забезпечення дітей іграшками, що сприяють розвитку, спортивним інвентарем, газетами і журналами відповідного дитячого, юнацького,

загально пізнавального та виховного спрямування (фінансується через місцеві та державні бюджети);

- ✓ Забезпечення дитини до надання їй статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування (реалізується за допомогою центрів соціальних служб);
- ✓ Мінімальне грошове забезпечення батьків-вихователів, прийомних батьків (фінансується через Фонд соціального страхування).

4. Пільги як переважне право.

5. Соціальний захист через недержавні організації.

6. Соціальна допомога фондів підприємств.

Державне забезпечення і отримання передбачених законодавством пільг дітей та молоді із числа дітей-сиріт здійснюється на підставі відповідних документів, що засвідчують обставини, за яких дитина залишилася без батьківського піклування – соціальний статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування.

Враховуючи вище зазначене, можна зробити підсумок, що програма надання соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування спрямована лише на часткове задоволення матеріальних і житлових потреб та зовсім не орієнтована на задоволення базових потреб людини, у тому числі психологічних. Система соціального захисту дітей-сиріт на рівні держави носить характер матеріального забезпечення їх фізичних потреб (у харчуванні, проживанні, опіці), специфіка такої допомоги має знеособлений характер – без врахування конкретних умов життя конкретної дитини-сироти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційні моделі соціальних послуг. Проекти Українського фонду соціальних інвестицій. Том 2 / за редакцією Н. М. Шкуратової. — К. : 2007. — 159 с.
2. Правознавство : [навчальний посібник] / за загальною редакцією В. Г. Гончаренка. — К. : Український інформаційно-правовий центр, 2002. — 325 с.
3. Семигіна Т. В. Словник із соціальної політики / Т.В. Семигіна. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 253 с.
4. Соціально-правовий захист дитинства. Навчально-методичний посібник / за редакцією І. І. Смагіна, В. Ю. Арешонкова, Т. М. Смагіної. — Житомир : ОІППО, 2006. — 356 с.